

ОРГАНІЗАЦІЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПОЖЕЖ

Якісне, повне та вчасне проведення огляду місця події є запорукою подальшого успішного розкриття та розслідування будь-якого злочину, а особливого значення огляд набуває у розслідуванні злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.

Зазвичай, початковий етап розслідування пожеж починається в умовах інформаційного дефіциту, адже значна частина слідів злочину знищується або спотворюється під впливом високих температур. Головною метою огляду місця події є вивчення обстановки пожежі та залучення до матеріалів провадження носіїв доказової інформації.

Структура та зміст завдань кожної слідчої дії потребують чіткого уявлення про системи етапів, стадії їх виконання та кінцевий результат. Аналіз положень ст. 223 та 237 КПК України свідчить про те, що огляд місця пожежі здійснюється з метою:

- виявлення слідів злочину та інших речових доказів;
- аналізу обставин злочину, а також інших обставин, що мають значення у справі;

- фіксації вилученого в тій послідовності, в якій відбувалася подія, та в тому вигляді, у якому воно спостерігалось під час огляду [1, с. 45].

При огляді місця пожежі вирішується низка конкретних питань, які, незалежно від ступеня руйнування об'єктів, дають певну інформацію, що допоможе розслідуванню, передусім при проведенні судових експертиз.

Однак огляд місця події, як і будь-яка інша слідча дія, вимагає ретельної організації. Адже, як зазначає В. І. Гончаренко, правильна організація слідчої дії дозволяє провести ретельну її підготовку, запросити для участі необхідних осіб, передбачити застосування науково-технічних засобів,

забезпечити за необхідності охорону тощо. Використання в процесі розслідування допомоги громадськості сприяє своєчасності певних заходів. Це, наприклад, пошук речових доказів на великій території місця події, встановлення кола можливих свідків, розшук злочинця, який зник з місця події. Організація діяльності містить у собі також питання самоорганізації слідчого, тобто такої організації його роботи, що сприяла б найбільшій результативності [2, с. 42]. Водночас В. О. Коновалова та В. Ю. Шепітько стверджують, що тактичний зміст організації проявляється в тому, щоб обрати оптимальні її форми, які забезпечують швидкість і ефективність вирішення завдань з розслідування злочинів. Так, організація взаємодії допомагає вирішити питання, пов'язані з виявом доказової інформації, правильно розподілити сили, економити процесуальні засоби [3, с. 21].

Організаційні аспекти огляду місця події при розслідуванні пожеж розглянуто в роботах М. В. Безуглова, Н. М. Букаєва, О. С. Григоряна, С. І. Зернова та Ю. К. Пракшина, А. Н. Євтушенко, Г. М. Казакова, В. В. Колеснікова, Б. В. Мегорського, С. П. Митричева, О. Г. Аюпова та І. І. Старокожева, О. М. Оркіна, К. П. Смирнова, В. Ф. Чиркова, М. Л. Цимбала та ін.

О. А. Леві процес організації огляду місця події розглядає як такий, що складається з трьох основних блоків:

- 1) підготовка до огляду;
- 2) організація первісних та подальших дій щодо огляду місця події;
- 3) організація застосування науково-технічних засобів на місці події й залучення до огляду фахівців [4, с. 6].

Перший блок включає в себе два види підготовчих заходів стосовно огляду: ті, що проводять до виїзду на місце події, та підготовчі заходи, що здійснюються безпосередньо на місці події.

Так, заздалегідь здійснюють: організацію чергувань слідчих, визначення принципів комплектування оперативних груп, сповіщення про подію й організацію виїзду, визначення

форм обліку чергувань та виїздів (відповідні журнали), методів залучення понятих та інші заходи попередньої підготовки проведення огляду місця події (починаючи від зручності та придатності виїзду одягу, взуття слідчого чи іншого учасника огляду й закінчуючи рекомендаціями щодо прогнозу погоди).

В. Д. Безвесільний та О. Ф. Дьяченко не включають до організаційних заходів з проведення огляду місця події дії, які виконуються до виїзду безпосередньо на місце пожежі. Учені пропонують такі три етапи організаційних заходів:

1) етап ознайомлення з обстановкою на місці події: можливе з'ясування обставин, що існували до виникнення пожежі; визначення тактики огляду і заходів з його реалізації; обхід згарища в певній послідовності; визначення найголовніших ділянок та елементів, що підлягають огляду;

2) етап проведення безпосереднього огляду місця події: визначення осередку пожежі, особливостей пожежного навантаження та джерела запалювання; установлення напрямів розповсюдження вогню; порівняння усього побаченого із закономірностями виникнення та розвитку пожежі; виявлення негативних можливих обставин на місці події;

3) заключний етап огляду місця події: вилучення речових доказів; фіксація результатів огляду місця події [5, с. 6].

В. П. Колмаков диференціював підготовчі дії на дві групи: дії до виїзду на місце події і ті, що здійснюються безпосередньо на місці події. Аналіз цих заходів показує, що вони тісно пов'язані з організаційними аспектами проведення огляду. Наприклад, перед оглядом рекомендується встановити, хто і звідки повідомив про злочин, одержати інформацію про характер події, дати розпорядження про охорону місця події, негайно повідомити про подію прокурора, начальника або чергового органу міліції, підготувати необхідні науково-технічні засоби, запросити фахівців, оперативних працівників.

Безпосередньо на місці огляду організаційні заходи полягають у негайному виведенні із зони місця події всіх сторонніх осіб, наданні медичної допомоги потерпілим,

залученні до огляду понятих, фахівців, оперативних працівників та роз'ясненні їм їхніх прав й обов'язків [6, с. 138–141].

Аналіз вищезазначених джерел демонструє важливість організаційного врегулювання огляду місця події та подібність основних підходів до цієї проблеми у багатьох авторів. Безсумнівним є те, що без правильної організації огляду подальші етапи розслідування стають проблематичними. Адже, як цілком справедливо стверджував О. А. Леві, «організація необхідна тоді, коли для пізнання, вирішення завдань необхідно здійснити комплекс дій, застосувати сукупність прийомів, засобів, способів» [4, с. 7].

Список використаних джерел

1. Цимбал М. Л. Розслідування пожеж (огляд місця події та проблеми застосування спеціальних знань): монографія / за ред. д-ра юрид. наук, проф. В. Ю. Шепітька. Харків: Гриф, 2004 р. 192 с.
2. Гончаренко В. И. Научно-технические средства в следственной практике. Киев: Вища шк., 1984. 150 с.
3. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Криминалистическая тактика: теории и тенденции: учеб. пособие. Харьков: Гриф, 1997. 256 с.
4. Леви А. А. Организация осмотра места происшествия. М., 1970. 95 с.
5. Безвесільний В. Д., Дьяченко О. Ф. Розслідування та судові експертизи пожеж: довід.-метод. посіб. Харків: ТОВ «Компанія СМІТ», 2007. 360 с.
6. Колмаков В. П. Следственный осмотр. М.: Юрид. лит., 1969. 196 с.